

KÖKTÜRK Erol, “Metropol Akademi, Kentlerimiz Ranta Teslim, Prof. Dr. Cevat GERAY ile Söyleşi”, *Today's Metropol Dergisi*, Aralık 2008, Sayı: 19, s: 122-128.

METROPOL KENT KÜLTÜRÜ ve YÖNETİMİ DERGİSİ
-FORUM-

Prof. Dr. CEVAT GERAY ile SÖYLEŞİ
(30.05.2008)

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bugün 30 Mayıs 2008. Prof. Dr. Cevat Geray hocamızla birlikteyiz Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde. Metropol dergisiyle ilgili bir söyleşi yapacağız kendileriyle.

Hocam, öncelikle kabul ettiğiniz için çok teşekkürler.

Siz dediniz ki, “Neden bu disiplinlerarası çalışmalar gerçekleşmiyor?” Nereden kaynaklanıyor, bizim bu beraber çalışmayı gerçekleştiremememizin nedenleri neler sizce?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bence, işin felsefi boyutu var. Disiplinlerarası uyum ve işbirliği alışkanlığı gelişmemiş, yerleşmemiş. Halbuki kentlerimizde olay, öyle bir tek disiplinin, bir tek mesleğin çözümleyeceği ve çözüm bulacağı bir olay değil. Bu karmaşık bir süreç olduğu gibi, birbiriyle bağlantılı olan meslek adamlarının birlikte hareket etmesi, bir ekip oluşturması daha uygun düşmektedir.

Fehmi Yavuz hocamızın bir kitabı vardı; orada İngiltere deneyimini anlatırken kentbilimin ve planlamasının bir ekip çalışması odlunu 1950li yılların başlarında dikkate getirmişti.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Nasıl bir çerçeve çiziyorsunuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bu çerçeve, hemen hemen kent yaşamının 24 saatini ilgilendiren mesleklerin tümünün bir arada, birlikte hareket etmeleri. İkincisi, orada yaşayan insanların da katılımıyla kararların üretilmesi çok önem taşıyor. Bu birliktelik de ihmal ediliyor. Odalar arasındaki ilişkileri siz daha iyi bilirsiniz; ama pek çok dal var ki, bunlar uzmanlıkları nedeniyle bir anlamda kopmuş ve ayrı bir odaya sahip olmuş. Örneğin, peyzaj mimarlığı, kent plancılığı, iç mimarlık gibi. Bu, mimarları biraz tedirgin ediyor. Benim bildiğim, izleyebildiğim kadarıyla mimarlar diyor ki, “Siz kentsel tasarım yapamazsınız, çünkü üç boyutlu kararları biz veririz.” Kent plancıları da, “İyi, ama bizim nasıl bir kent olması konusunda ve nasıl üç boyuta erişmesi gerektiği konusunda diyeceğimiz var” diyorlar. Birisi Amerikan ekolü diyor, ODTÜ’lülere eleştiriyor. Onlar biraz daha farklı yaklaşımla kendilerini savunuyorlar.

Kent planlamasıyla harita ve kadaströ mühendisliği disiplininin, mesleğinin yakından ilgisi vardır. Benim bildiğim kadarıyla, uygulama imar planı dediğimiz şey aslında tümüyle iyeliğe, dolayısıyla kadaströya dayanan bir belgedir. Planlama ve orada kamulaştırma kararları buna göre yapılır. Böyle bir yaklaşım söz konusuysen, halihazır haritayı çizme görevini de yüklenmiş olan harita mühendisliği çok önem taşıyor kent planlamasında. Çünkü imar planı klasik anlamıyla halihazır haritası üzerine çizilir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yasa gereği de böyle.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yasa da öyle.

Nasıl kullanılıyor o kentin toprakları, kamunun iyeliği nerelerde var?.. Gerçi, sizin görüşünüzü anımsıyorum. 10 yıl önce Konut Birlik Danışma Kurulunda, “Artık İstanbul’da toprak kalmadı” dediniz. Ama bu iktidarlar buluyorlar. Ormanları mahvediyorlar. Bir de kentsel dönüşüm adı altında rant projeleri geliştiriyorlar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Buralara geleceğiz.

İsterseniz, şöyle bir giriş yapalım bugünkü söyleşimize: Bir fotoğraf çekseniz 2008 yılı Mayıs ayı sonu itibarıyla, Türkiye'nin kentleşmesini nasıl tanımlayabiliyorsunuz, o fotoğraf nasıl görünüyor?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bu fotoğrafın çoktan beri nasıl geliştiğini izlediğimiz için, şöyle tanımlamak ya da betimlemek gerekir: Türkiye'nin kentleri artık ranta teslim olmuştur. Bu kadar açık seçik bir şey. Toprak heba ediliyor. Bir kez, iyelik açısından ele alabiliriz. Bir yandan yabancılara toprak satışı ulusal egemenliği tehdit edici boyutlardadır ve bütçe açıklarını kapatmak için birtakım kamu alanları da yerli yabancı girişimcilere peşkeş çekilmektedir. Başarılı bir kentçilik, toprak üzerinde özel iyelikte kamu yararı ya da toplum yararı karşılaştırma yapıldığında, toplum yararının ve kamu yararının üstün gelmesi, ağır basması biçiminde politikalar olması gerekir. Halbuki, bunu yapamadık. En kapitalist ülkelerde bile, örneğin Amerika’da, İngiltere’de, toprak üzerindeki kullanım sınırlamaları bazen, kamulaştırma olayında olduğu gibi, iyeliğin özünü ortadan kaldırabilir nitelikte olabiliyor. Ama genelde de kentin sağlıklı gelişmesi açısından da çeşitli sınırlamalar gerekiyor.

Eskiden Roma’da bir anlayış varmış; bir toprak parçasına sahip olan, yükselebildiği kadar göğe doğru ve inebildiği kadar da toprağın altına inşaat yapabilir ve kullanabilir anlamında bir kural. Dikkat ederseniz, birçok antik kentlerde yeraltında da bazı yapılar vardır.

Bu anlayış zamanla iyeliğin bir toplumsal işlev kazanması sonucunda böyle değil; aksine, iyelik hakkı ne kadar kutsal sayılsa bile, toplum yararına, halkın yararına ve kentin esenliğine hizmet edecek bir biçimde sınırlandırılabilir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ama siz bunu dediğiniz zaman size, “Cevat hoca dinzorluğa devam ediyor. Kaldı mı toplum yararı ki, yani Türkiye’de şu anda toplum yararını gözeten kimse mi kaldı ki, halen Cevat Hoca bunu savunuyor” diyorlar.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii, bize başka konularda da dinzor diyenler oluyor. Ama biz, Türkiye'nin ve kentlerimizin kurtuluşunu burada gördük ve bu yolda da yapılacak her türlü girişimleri desteklemek durumundayız. Bu bir namus borcu bizim için. Yani yıllarca önce de buna benzer savları söylemişizdir, her zaman da dile getiriyoruz. Bunlar gerçekten sağlıklı bir kentleşme ve kalkınma için zorunlu olan bir yaklaşımın sürecidir. Yalnızca iyelik açısından baktığımızda da buna benzer görüşler savunulmalıdır.

İngiltere’de şöyle bir deyim yaygındır: “Vatandaşın evine kraliçe bile giremez; ama toplum yararı gerektiğinde girer, gereken önlemleri alır.” Bence bu, kentçiliğin başarısı için önkoşuldur. Önkoşul olarak başka ülkeler bunu benimsiyor. Sosyalist ülkeler için sorun o kadar önemli değil, çünkü orada tüm topraklar ulusallaştırılmıştır. Ama sosyalist olmayan ülkeler de bu konuda gerekeni yapmak zorundadır. Çünkü bu, sağlıklı bir kentleşmenin ya da yapılaşmanın önkoşuludur.

Şöyle de düşünebiliriz: “Canım, toplum yararı dediğiniz şey nedir ki? “Bir yerde gecekonduları yıkıp bir tesis kurmak, ticari merkezler yapmak çok daha halkın yararınadır görüşü” savunulmaktadır. Ama o alışveriş merkezinin bulunduğu alanda yaşayanların geleceği ne olacak yıkıldıktan sonra? O insanlar Yalnızca gidip görüyorlar, vitrinleri seyrediyorlar, alışveriş yapamıyorlar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bunun ekonomik altyapısı oluşmadıktan sonra bunları yapmanın bir anlamı yok.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Kentsel dönüşüm konularına nasıl yaklaşıyorsunuz? Kentsel dönüşüm Türkiye'de nasıl gelişiyor?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tümüyle rant üzerine, rant paylaşımı üzerine geliyor. Aslında orada şu ya da bu biçimde yerleşmiş olan kaçak yapılaşma alanları üzerinde. Ama orada toprağın değeri artmıştır ve orada halihazır kullanım değeri önemli değildir, yaratılacak değer önemlidir. Özellikle şimdi daha da genişletmek istiyorlar bu kavramı. Kent dışındaki, kent dışındaki ormanlık alanları, kırları, kıyıları da kapsayacak biçimde kadük tasarımın içeriği genişletilmiştir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bunun için kentsel dönüşüm demiyorlar, dönüşüm alanları diyorlar.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yasanın adı değiştirildi.

Bence bu, hiçbir biçimde toplumsal konut açısından, toplumsal amaçlara yönelik bir kent planlığı açısından uygun görülmecek bir yaklaşımdır. Ama yazık ki, özellikle görevi toplumun alt gelir katmanlarına konut sağlamak ya da onlara kredi ve benzeri olanaklar sağlamak zorunda olan TOKİ, bu yasal görevini bırakmış görünüyor. Kendisi zaten kamu toprakları konusunda çok geniş yetkilerle donatılmıştır. Kapatılan Emlak Kredi Bankasının, sonra Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün arsaları TOKİ'ye devredilmiştir. İsteddiği zaman da Hazine arsalarını kullanabiliyor. Fakat şunu söyleyeyim: Bu toprakları yalnızca rant amacıyla kullanıyor. Bizim konut kooperatifçilerinin en büyük yakınması, altyapılı, imarlı arsa üretmek görevi olan TOKİ'nin arsa sağlamamasıdır.

Bu konuda birtakım girişimler var. Bu, özel girişim olabilir ya da kooperatif girişimi olabilir. Bunların yoksul kesime ya da alt gelir katmanlarına konut üretmesi için kredi sağlanması gerekir. Yasal görevi olmasına karşın bugünkü TOKİ yönetimi bunu da yapmıyor. 2003 yılına değin kredi sağladığı zaman TOKİ, kooperatiflerin 1 milyona yakın konut birimi ürettiğini biliyoruz. Ama birtakım yap-satçıların da bu arada TOKİ kredisinin kullanılmasıyla elde kalan konutlarını pazarladıklarına da tanık olmadığımız. 94 bine yakın konut ferdi kredi sağlanarak satılmıştır.

Buradaki politika 2003'te tümüyle değişmiş ve bu yoldan ayrılmıştır TOKİ.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Siz, yıllardan bu yana konut konusunda Türkiye'de en çok kafa yoran hocalarımızdan bir tanesisiniz. "TOKİ, şu anda sosyal konut politikasını terk etti" diyebiliyor musunuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet. Yani sosyal konut, toplumsal konut anlayışından iyice uzaklaşmıştır. 2003'te, AKP iktidara geldikten sonra, bütçesinde değişiklik yapılarak, yalnızca başlanmış, yapımı süren kooperatif konutlarına tamamlama kredisi verilmeye başlanmıştır. Yani o kadar ki, konut kooperatifleri bir ara, üretilen her 4 konuttan en az birini üretiyorlardı. Şimdi bu yüzde beş altı düzeyine indi. Çünkü eskiden kredilendirilmiş olanların tamamlanması anlamında. Yoksa yeni hiçbir kredi açmıyor.

Bunu şuna bağlayabiliriz: Zaten Toplu Konut İdaresinin kullandığı fon 2000'li yılların başında tümüyle bütçeye gelir kaydedilmiş ve yalnızca belli bir yüzde ödenek ayrılmıştır genel bütçeden. Bu, şimdi sıfıra inmiş durumda. Yani TOKİ, bir yap-satçı gibi davranmak zorunda kalmıştır. Neden; çünkü satış yaparak ve geri ödemeler sürdüğü için oradan sağladığı gelirlerle bu projelere para ayırmaktadır. 500 bin konut yapmayı erklemiş olan TOKİ, bundan belki 15-20 bin tanesi dar gelirli için tasarlanmıştır. Dar gelirliye satılan konutlar küçük konutlar. Halbuki dar gelirli için konut gereksinimi daha büyük konutlardır. Tabii, küçük konut hesaplı, maliyeti düşük; ama gerçekten orada sübvansiyon yok.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, TOKİ'nin güçlendirilmesi ve TOKİ'nin izlemiş olduğu konut politikasını bizde kentleşme politikalarındaki dönüşümün bir parçası olarak görebilir miyiz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Gayet tabii. TOKİ'nin asıl gelir kaynağı, bu kentsel dönüşüm adı altında giriştiği alanlardaki özellikle büyük yap-satçı firmalarla işbirliği halinde yaratılan değerleri, paylaşmaktan geliyor.

Yaygın olan bir yap-satçılık yöntemi şu: Sizin arsanız var, bir müteahhit geliyor, kat karşılığı anlaşıyor. Ben, oturduğum bir evin şeyini söyleyeyim. 9 daireli bir apartman. Önceki iki gecekondunun arsası üzerine yapıldığı için, 6'sını -düşünebiliyor musunuz, nasıl bir rant var orada!- ürettiği konutun 3'te 2'sini eski gecekondusu sahiplerine veriyor. Kâr ediyor, kendisi de 3 tanesine sahip oluyor ya da satarak finanse ediyor. Korkunç bir şeydir bu.

Tabii, bu dönüşüm Özal döneminde başlamıştır. Gecekondulara demiştir ki, "Artık siz, büyük apartmanlarda, yüksek apartmanlarda, lüks dairelerde yaşayacaksınız." Hem tapu dağıtım yoluyla, hem de bu anlayışı yayarak kötü bir yol açtı. Bugünkü işbaşındaki iktidar tümüyle bu rantı halkla değil, orada yaşayanlarla değil; o müteahhidin, yap-satçının sattıklarından edinilen karı onunla paylaşmak yolunu tutmuştur. Burada dikkati çeken bir olay daha var; 2005 yılıyla ilgili, Başbakanlık Devlet Yüksek Denetleme Kurulu raporları var. Bu raporlarda, hasılat paylaşımı yoluyla devletin, kamunun trilyonlarca zarara uğratıldığı saptanmıştır. Bu raporlar, kitaba geçen bu bilgiler sonucunda Başbakanlık hiçbir önlem almadığı gibi, kendi Teftiş Kuruluna da ayrıca durumu inceleyerek böyle bir kayıp olmadığı sonucunu ortaya koymuştur. İlgili denetçiyi başka sektöre ayırmıştır. Yani bu çok ilginç bir olay.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Size başka bir şey söyleyeyim, buna benzer bir örnek ve oradan bir soruyla devam edelim isterseniz.

Benim bir öğrencim, özel sektörde faaliyet gösteriyor, bir kadastro çalışması yapıyor. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü son zamanlarda özel sektör eliyle Türkiye kadastrasını bitirmeye çalışıyor, bitiriyorlar da bu yılın sonu itibarıyla. Kadastro komisyonunun oluşması gerekiyor. 3 tane de o bölgelerden bilirkişi almanız gerekiyor, fakat bilirkişi bulamıyorlar. Niye; çünkü o köyde, muhtar dahil, tüm köylülerin hakkında savcının açtığı bir soruşturma var. Haklarında soruşturma açılınca da bilirkişi olamıyorlar. Soruşturma neden açılıyor; çünkü bu köydeki neredeyse tüm köylülere ve çiftçilere, usulsüz bir biçimde, doğrudan gelir desteği çerçevesinde para verilmiş. Savcılık da bunu tespit ediyor ve tümü hakkında soruşturma başlatıyor.

Benim öğrencim diyor ki, "Kadastroyu yapmamız için komisyon oluşturmamız gerekiyor, ama komisyon oluşturmamız için de savcılığın soruşturmayı durdurması gerekiyor ki, vatandaşları komisyona alabilelim. Yoksa çalışmayı sürdüremeyeceğiz." Savcılığa rica ediyorlar, soruşturmaya ara veriyor, komisyonu oluşturuyorlar.

Benim izleyebildiğim kadarıyla, akademik yaşamımıza kırsal kalkınma üzerine kafa yorarak başladınız, daha sonra bunu kentle ilişkilendirdiniz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ters oldu, kentle başladık. Kırdaki sorunları çözmeden kent sorunlarını çözmede başarı sağlanamayacağı görüşü egemen olduğu için, kırsal gelişme konularına da eğildim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bu tümü bir analiz ederseniz, Türkiye, bu tüm çerçevesinde, Cumhuriyet döneminde hangi kritik eşiklerden geçerek bugünlere geldi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bir kez, her konuda olduğu gibi, Atatürk'ün sağlığında, "Köylü efendimizdir" savı yaygınlaştı ve ona göre uygulamalar yapıldı. Atatürk'ün, büyük çoğunluğu köylerde yaşayan vatandaşlarımız için bir eğitim seferberliği başlattığını çok iyi biliyoruz. Bu eğitim seferberliği birkaç aşamada oldu. Onun ayrıntılarına girmek gerekir mi, bilmiyorum. Bir kez, harf devrimi yapılarak, okuma-yazmayı kolaylaştıran bir dizge getirildi. Bunun halka öğretilmesi için millet mektepleri kuruldu. Atatürk, bu mekteplerin başöğretmeni oldu. Anımsarsanız, O'nun yeni harfleri öğreten, karatahtanın önünde çekilmiş resimleri var.

Öğretmen açığı olduğu için, askerliğini onbaşı ya da sağlık eri olarak yapanları belli bir süre kurstan geçirdikten sonra üç yıllık köy okullarına eğitmen olarak atandılar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ali Okulu.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Hayır, Ali okulu değil bu; köy okullarında öğretmen. Ali okulları daha sonraki dönemde, okuma-yazma bilmeyen askerlere temel eğitim vermek için düşünülmüş bir şeydi. O da büyük bir girişimdir tabii. Ama o, Amerikalıların geliştirdiği projelerle beraber doğmuştu. Ama Yalnızca eğitimle kalmamıştır. Atatürk döneminde, çiftçiyi topraklandırmak için çok girişimlerde bulunulduğunu biliyoruz, yani çiftçiye toprak verildiğini biliyoruz. Yalnız, bu bir dizge durumuna gelememi. Atatürk, ölümünden 2 yıl önceki Meclisi açış konuşmasında, 1937’de bunu sanki vasiyet edercesine, “Topraksız köylü kalmayacak. Her köylünün, ailesini geçindirecek ölçüde bir toprağa sahip olması gerekir” dedi. Bununla da kalmadı. Yani örnek çiftlikler onun zamanında başladı. Bu nedir; yeni tohumları, yeni girdileri, tarımda yenilikleri öğretmek için, yaygınlaştırmak için bir girişimdi.

Şimdi Gökçek’e devredilen ve CHP’nin ses çıkarmadığı Atatürk Orman Çiftliği’ni Atatürk kurdu. Atatürk karar verdiği zaman, orası bataklık, sazlık. “Burada bir şey olmaz” dedi ziraat mühendisleri. Ona karşın o bataklıkları kuruttu, çayırıları tarım toprağına çevirdi, orada 151 bin dönümlük bir alan çiftlik durumuna getirildi. Yani bu bir örnek olsun diye.

Sonradan ne yaptı; Trabzon’a gittiğinde, şimdi Atatürk Köşkü denilen yerde, “Beni rahatsız ediyor bu mal mülk. Ben, milletime bağlıyorum bunu” dedi. Yani malını mülkünü ulusa, kamuya devretti.

Atatürk, ayrıca ekonomik açıdan da devletçilikle ilgili birtakım kararlar aldı. Ama daha ilk yıllarda bile tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerinin gelişmesi için yasal düzenlemeleri yaptı. Ziraat Bankası da o ara kuruldu. Bunlar hep kırsal gelişmeye yönelik bir projeydi.

Sonra ne oldu? Bildiğiniz gibi, toprak reformu dediğimiz şey 1945’te Meclise geldi, toprak ağaları karşı çıktı ve bir reform olmaktan çok, adı Çiftçiyi Topraklandırma Yasasına çevrildi. Bu çevrilişle birlikte, Demokrat Parti Karşı çıktığı için Yasaya, kurulmasına neden oldu. Uygulaması da şöyle oldu: Daha çok kamunun elindeki toprakları dağıtmak biçiminde oldu. Bugün nasıl o kurulan örnek çiftlikler özelleştiriliyor ve satılıyorsa birtakım kişilere, böyle bir uygulama oldu. Türkiye, 50 yılından sonra çok partili seçime gidiş... Altyapısını sağlayacak olan kültür, o demokrasi kültürünü yaygınlaştıracak olan temel reformlar yapılamadı. Bunu sağlayacak olan halkevleri vardı, köy enstitüleri vardı. Halkevleri önce kapatıldı, 51 yılında; ama 54’te de köy enstitüleri kapatıldıktan sonra durum iyice değişti.

Tabii, köye yönelik olarak şunu söylemek mümkün: 54 yılında korkunç iklim şeyi nedeniyle korkunç rekolte patlamasının etkisiyle, 57 seçimlerinde köylü tekrar seçti. Ama doğrusu, köy enstitülerinin yerine bir şey koymadıkları gibi... 1960 yılında ekonomik açıdan çok kötü duruma gelen Türkiye’nin başında olan yetkili, bu kez eleştiriler karşısında, tıpkı bugün nasıl sert tepkiler gösteriliyorsa, bizden hocalarımız karşı çıktıkları için, Siyasal Bilgiler Fakültesinin Konya’yı yüksekokul olarak göçmesini sağlayacak kanun teklifi öneriliyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hangi yılda?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - 1959.

Tahkikat Komisyonu kurularak ve aydınlara, gazetecilere baskılar yaparak, hapislere atarak, böyle bir sıkı şeye girince ne oldu; 27 Mayıs’ta bir darbeyle devirdiler, yargılandılar. Ama 60 devriminin bir şeyi var. Askeri darbeleri hoş görmek durumda değilim; ama hiç olmazsa 1961 Anayasası gibi çağdaş bir anayasa yapıldı. Bunu yaparken de, sırf askerlerin isteğine göre değil de, birtakım sivil kuruluşların, meslek kuruluşlarının temsilcileriyle kurulmuş olan bir kurucu meclis vardı; orada geliştirildi. Bence, orada kentçilik açısından önemli olan bazı şeyler konulmuş oldu.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Neler?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Özellikle iyelik hakkının toplum yararına aykırı kullanılmayacağına ilişkin hükmü çok önemli.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Nasıl konulabildi bu?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Şöyle oldu: Oradaki insanların geçmiş tecrübeleri dikkate alındı. Menderes de aslında İstanbul'un imarı sırasında kamulaştırma yasalarını ve de toplum yararını düşünen bir şeyle hareket etti. Doğrusu, bu konuda, bizim Kürsü Başkanımız Fehmi Yavuz, Muammer Aksoy gibi hocalarımız tümüyle bu toplumcu görüşün egemen olmasına çalıştılar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Karşı çıkanlar var mı?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Karşı çıkanlar olmaz olur mu? Çünkü birtakım odalardan da temsilciler vardı. Odalar derken, ticaret ve sanayi odalarından. Onlar da karşı çıktılar. Fakat böyle bir özgürlük ortamında yürüttüler ki tartışmaları, yani bir dayatma olmadı. Buna karşılık, Siyasal Bilgiler Fakültesinden hukukçu hocalarla birlikte bir anayasa taslağı bile hazırlayıp sunduk. Ne kadar yararlandılar, onu bilemiyorum, şimdi anımsayamıyorum; ama orada bu şey girdi. İkincisi, iyelik hakkını sınırlamayla ilgili olan şey girdi. Hatta peşin ödemeyecek haller neler, onlar da sıralandı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Küçük çiftçilerin korunması...

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ormanların korunmasıyla ilgili şeyler getirildi. Devlet tarafından işletilmesi ilkesi yanında, orman alanlarının daraltılmasına izin veren herhangi bir düzenleme yapılamayacağı hükmü getirildi.

Dahası var. Konutla ilgili olarak, “Devlet, dar gelirlilerin konut sorununu çözer” temel ilkesi getirildi. Ayrıca, çiftçilerin ve diğer dar gelirlilerin örgütlenmesine yol açan bir ilke vardı. Çok genel bir ilkeydi, ama her şeyi içeriyordu. “Devlet, çiftçiliğin geliştirilmesiyle ilgili her türlü önlemleri alır” deniliyordu. Özgürlükler ve şeylerle ilgili gelişmeler yanında, kentleşmeyi etkileyen ya da onun doğru yola girmesini sağlayan bir yaklaşımı görüyoruz burada.

12 Martla birlikte birtakım değişiklikler yapıldı. Tabii, Anayasa Mahkemesinin kurulması vesaire bunlar da önemli kazanımlar. Ama 12 Marttan sonra birkaç değişiklik yapıldı. Bu arada, kamulaştırmada halihazır değeri değil; ama vatandaşın bildirdiği vergi bildirimine karşılık ödenekler... Böylece, bir taşla iki kuş vurulmak isteniliyordu. Bir, daha çok vergi vermesini sağlıyordu. Çünkü bir gün kamulaştırılırsa, vatandaş daha çok para alsın diye. Kamulaştırma giderlerini de aslında düşürücü bir şey. Düşük bildirimde bulunmuşsa beyanda, tabii ki daha düşük bir kamulaştırma karşılığıyla bu yapılacaktı. Sonradan bu iptal edildi.

Toprakların kullanımıyla ilgili olarak da, Anayasa Mahkemesi, 6785 sayılı Yasanın 42. Maddesinde öngörülen toplulaştırma...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - 63'te iptal etti.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - 63'te Anayasa Mahkemesi iptal etti. Bu, oldukça sınırlayıcı olmuştur.

Bu, Almanya'da belki 100-150 yıl önce uygulanmış bir kuraldı. Bu, bir başka biçimde düzenleme yapılarak telafi edilmeye çalışıldı. Düzenleme ortaklık payı olarak ifade edilen bir düzenlemeyle yürütüldü.

Tüm bunlar aslında sağlıklı bir kentleşme için şey yapıldı. Tabii, o sırada bir de Gecekondu Yasası çıkarıldı. 775 sayılı Yasa eğer uygulanabilseydi, birtakım sorunlar çözülmüş olacaktı. Çünkü

biliyorsunuz, gecekondu konusunda yol şu: Tapu dağıtmak, belediye hizmetlerini götürerek, işin içinden oy avcılığı yoluyla çıkmaktı. Ama 775 sayılı Yasa, gecekondu alanlarının saptanmasını öngörüyordu. Bunların arasında, korunacak, ıslah edilecek olan varsa, “gecekondu yapılmasını” diye önleme bölgeleri, bir de tasfiye. İstanbul Belediyesinin, Ankara Belediyesinin birtakım kamu toprakları... Belediyeler bu alanda bir şeyler yapmak için gerekli olan arsayı üretme konusunda da bir olanak kazandılar.

1980’li yıllarda, Gecekondu Yasasındaki bu belediyelere toprak devretme, gecekonduları önleme konusunda sınırlamalar kanun gücünde kararnamelerle ötelendi. Şöyle ki: İlk önce Bakanlık elindeki arsaları devretmemek için bir düzenleme yapıldı. “Arsa devredilmeyecek belediyelere” denildi, ötelendi. 10 yıl o maddesi askıya alındı. Fakat o arada Bakanlık ikinci bir kararnameyle, bu kez başlattığı projeleri ya da başlatacağı projeleri de kapsayan alanların belediyelere devredilmeyeceğini karara bağladı.

Bunun Ankara açısından bir örneğini vermek, ayrıntıya girmek mümkün. Murat Karayalçın zamanında, Elvankent ve Eryaman’da belediyeye devredilmiş olan arsaları ne yaptı; parselledi, altyapısını sağladı, yani imarlı arsa oldu. İmarlı arsaları da kooperatifler yoluyla. Eryaman kuruldu, Elvankent kuruldu ve dar gelirliilere konut üretmek üzere girişimlerde bulunuldu. Ama Belediye Başkanı Mehmet Altınsoy bu politikayı desteklemedi. Desteklemediği gibi, “İptal ettim, vermiyorum bu arsaları” dedi ve mahkeme kararıyla...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Tahsislerini iptal etti.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tahsislerini iptal etti.

Bugün de bu yetki Unakıtan’da. Birtakım üniversitelerin, kamu kuruluşlarının yararlandığı, hatta üzerinde tesisler kurduğu birtakım şeyler var.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Sosyal tesisleri vesaireyi ele geçirmeye çalışıyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ele geçirdi. İptal ediyorlar, ama Ankara Üniversitesi bazı tesisleri karşı dava açarak şey yaptı. Bu arsa politikasıyla ilgili yaptığı değişikliklerden biri, bu tahsislerin yetkisini ve iptal etme yetkisini Unakıtan’a verdi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, Cumhuriyet döneminde, özellikle Atatürk ve sonrası dönemde kırsal bölge alanlarımızla ilgili politikalar yerleşmiş olsaydı, kentleşmemiz bu duruma gelmeyecekti ve kırsal alandaki yurttaşlarımızı o alanda tutacak altyapıları kurmuş olacaktık. Dolayısıyla, “Kentleşme-kırsal alan ilişkisini böyle kurabiliriz” sonucu çıkıyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ama başka bir şey daha var; yani kentleşme kaçınılmaz.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Biz bu süreci yönetemedik, öyle mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ama ayrıca, bölgelerarası dengesizlikleri, kentleşme açısından, ekonomik açıdan, kültürel açıdan dengesizlikleri giderecek bölge planlamasına başlanmışken...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Neden vazgeçildi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Kuruluş Yasasında, bölge planı yapma yetkisi İmar İskan Bakanlığına verilmiş durumda. Fakat 1960’ta planlı döneme geçilince, Devlet Planlama Teşkilatının yetkileri arasında, ekonomik bölge planları yapma yetkisi verilmişti. Bunun üzerine, biliyorsunuz, İmar İskan Bakanlığının ilk bölge planlaması Marmara Bölge Planıdır. O, resmîyet kazanmamıştı. Ama buna karşılık, İmar İskan Bakanlığı bir proje başlatmıştı. Yine bu kez ekonomik planlama yetkisi olan Devlet Planlama Teşkilatı Antalya’da bir girişimde bulundu. Sonra bunların birlikte hareket etmeleri için bir araya geldiler, bir protokol üzerine birlikte çalışmak gerektiği üzerinde anlaşıldı, ondan sonra Çukurova bölgesinde ortak bir proje geliştirildi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Tümüyle yeni bir sürece başlandı.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bir değerli maliyecimiz DPT'ye müsteşar oldu. Bu müsteşar, Memduh Aytür. Memduh Aytür, izlemlerinden, gözlemlerinden, tüm bu şeylerden olumsuz bir şey edinmiş ve dönüşte bir rapor hazırlamış vaziyette. O da şu: "Bölgeler ölçeğinde planlama yapılamaz, il ölçeğinde yapılır." Bunu yazdı. Hatta "Kalkınma Yarışı" diye bir kitap yazmıştı. Bunu aslında şöyle ifade edebiliriz: Bu, bölgecilğe yol açar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Arka planında bu var.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - 61 Anayasası yapılırken, Fehmi Yavuz hocanın kabul edilmeyen bir önerisi var, bölgeler ölçeğinde planlamayı zorunlu hale getirmek isteyen bir önerisi. O da aynı gerekçeyle kabul görmüyor. Buradan şey yaparsak, bölgecilik doğurur diye bunu reddettiler. Halbuki devam etseydi, pekala bölgecilği önleyici biçimde...

Fransa'da en kuzeydeki bölge en fakir bölgeydi, en geri kalmış bölgeydi. Fransa, üniter yapı içinde bu bölgenin kalkınmasını sağlayıcı, bölgelerarası dengesizlikleri giderici bir şey izledi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, bu bölge planlama kavramını terk edince biz, nasıl bir süreç başladı kentleşmede? Tam olarak hangi yıl terk ettik bölge planlama kavramını?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - 68.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Sonra nasıl bir kentleşme süreci başladı Türkiye'de?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - O zaman, tümüyle bölgelerarası dengeli bir kentleşme politikası gütmesine olanak yoktu ve bu kentleşme süreci büyük ölçüde ranta yöneldi. Ama o zamanlar Bakanlığın bir denetimi vardı, İmar Bakanlığının. Yani plan değişikliklerini yerinde inceler genellikle.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - İyi çalışır mıydı o mekanizma?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Düzenegın iyi çalıştığını söyleyemiyorum yazık ki. Çünkü plan değişiklikleri daima bir rant sağlayıcıdır.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hep öyle mi olmuştur?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Daima.

İstanbul'da, kaymakamlık stajı sırasında, Belediye İmar Planlama Bürosunda, birisi bir yapı izni için başvurduğunda, ona 3 tane plan gösteriliyor. Bu kadar çoğalmış değildi, ama o zaman dahi bu vardı 50'li yılların ilk yarısında. Bu denli yoğun değildi. Başkanlar değil, daha çok bürodaki insanların böyle bir şeyini hatırlıyorum. Ama bu denli çoğalmamıştı.

Bir başka önemli olay vardır. Birçok kentimizde CHP'li belediye başkanları yönetime geldiler 74'teki seçimlerde. Özellikle Ankara'da Vedat Dalokay, ilk kez kentsel rantların nasıl olduğunu bilen - Yalnızca topraktaki rantlar değil, örneğın plaka takibinin yarattığı rantlar vardı- kentsel rantları inceleyen, diğer gelişmeleri takip eden bir komisyon da kurmuştur. Belli ölçüde de onu uygulamaya çalıştı. Erol Köse, çok övülecek bir çalışma yaptı. Birleşmiş Mimarlar vardı; ismen anımsamıyorum şimdi onları. Onlara durumu inceletti ve bir kentsel gelişme şeyi hazırlattı 10 bin konut üretme gibi; ama tümüyle dar gelirliyle yönelik bir proje.

Kaya Mutlu vardı Mersin'de.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Fikri Sağlar'ın dayısı.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet.

Ahmet İsvan ve Kaya Mutlu, “Toplumcu belediye anlayışı” diye bir anlayış geliştirdiler. Bu, daha çok toplumun yararına, çıkarına olan planlar ve projeler ve altyapı hizmetleri. Dalokay’ın ağzından duymuşumdur; “Ben, otobüs götürmek istiyorum, yolu yok gecekondu bölgesinin. Biz, hizmeti Yalnızca Çankaya’ya ve varlıklı kesimlere götürüyoruz.”

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yani bir taraftan gecekondulaşmaya karşısınız, ama “O da bizim yurttaşımız, hizmet götürmeliyiz” diyorsunuz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii. İzmit’teki de 10 bin konutluk bir gelişmeyle gecekondu sorununu önlemek istiyordu. Vedat Dalokay, ayrıca akkondü diye proje sundu.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Gecekonduya alternatif, öyle mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Niye akkondü?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - O zaman bir şey gelişti ya, başına “Ak” koyarak...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - “Ak günlere” bildirgesinden geliyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Batıkent projesi Dalokay’ındır aslında. Yalnız, aynı mason locasından oldukları için, Demirel’e götürdüğünde, “Akkondü sözcüğünü bırak” diyor. Batıkent sözcüğü öyle çıkıyor ortaya. Akkondü Projesi Batıkent’e dönüştü, ama 78 seçimlerinde Ali Dinçer kazandı. Ali Dinçer tümüyle bu toprakların kamulaştırılması doğrultusunda çabalar yaptı, devam ettirdi bu projeyi. O proje, Vedat Dalokay’ın da onayladığı gibi, batı koridorunun gelişmesi ve belli bölgelerde gereken inşaatın yapılması için öngördüğü bir alanda oldu. Böylece, hem Ankara’nın gelişmesi doğrultusunda, hem de konuta ayrılan belli bir alanda bir proje olarak çıktı ortaya Batıkent.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - O süreçte başka nasıl örnekler anımsayabiliyorsunuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Erol Köse’nin projesini örnek olarak gösterebilirim. Orada, Erol Köse, kooperatif yoluyla bunun yapılması konusunu incelemiştir ve “Öyle olması gerekir” dedi. Fakat iç çekişmeler nedeniyle, tıpkı Vedat gibi, o da seçilemedi. Ama Ahmet İsvan’ın İstanbul’da yaptıkları toplumcu belediyeçilik anlayışına uygun birtakım uygulamalardır. Onun bir kitapçığı vardı; sizde var mı, bilmiyorum. Özellikle Divan Oteli’nin arkasındaki yapılaşmada, yerlerin çok ucuz kiraya verilmesinin, partililik nedeniyle ona buna peşkeş çekilmesinin karşısında önlemler aldı. Yani bunlar göze görünmeyen şeylerdir, ama bence önemlidir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bölge planlama kavramı terk edildi. Bu sürecin içinde kentler ya da belediyeler kendi başlarına kaldılar. Bakanlık birazcık müdahale ediyor, ama Bakanlıktaki düzenek de arzulanana gibi çalışmıyor. Nasıl bir kentleşme geliyor? İyi örnekler de var, ama Türkiye geneline baktığımız zaman gelişme nasıl? Bu sürecin içinde belediyeler nerede, ne yapıyorlar?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - İmar planı değişiklikleriyle rantı özendirilen ve bu rantı el koyanla birlikte hareket eden birtakım belediye uygulamaları görüyoruz. Belli yerlerde inşaata izin vermediklerini, bu yolda birtakım imar planı değişiklikleri yaptıkları, 5 katlı yere 10 kata kadar izin verdikleri, plan değişiklikleri kararlarıyla bir hayli yanlış uygulamalar yaptıklarını görüyoruz. Yani o dönemde de oldu, 80 sonrasında iyice...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ne oldu 80 sonrasında?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bir kez, **toplumcu belediyeçilik anlayışı** gelişirken, 12 Eylül darbesinin kentler üzerindeki en büyük etkisi şu oldu: Bir kez, büyük kentlerde, İzmir'de çok sayıda belediye ya da şubesi vardı; bunları tek bir belediyede toplama kararı alındı. Tabii, bu çok yanlış bir şeydi. Aslında büyük kent ölçeğinde bir planlama yapılır ve kent gelişigüzel gelişmez, yapılaşma olmazdı. Birtakım yerlerde, örneğin Gaziantep'te, yakın köyler de dahil edildi sınırlarına. Orada aslında büyük bir mesafe varken, o köy sınırları içine alınınca, orada rant oluşuyor tabii. Büyük kent kurmadan birleştirme gibi bir çözüm üretildi. Oysa 80 öncesinde İstanbul'da 28 belediye vardı. Bu 28 belediyenin eşgüdüm içerisinde olması için çözümler üretildi. Dünya Bankası da destekliyordu bu şeyleri; ama Anayasa elvermediği için büyük kentlerde bir yönetim oluşturmaya, İstanbul çapında bir yerel belediyeler birliği kurmak ve tek elden bunu yürütmek.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ondan öncesinde yok mu böyle bir şey?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yoktu. Birlikler vardı, ama 1580 sayılı Belediye Yasasına göre kurulabilirdi birlikler. Zaten çözümü de orada buldular. İçişleri Bakanlığı, İmar İskan Bakanlığı ayrı projeler geliştirmişlerdi, “Onları nasıl birleştiririz de, planlama ve öbür altyapı hizmetlerini eşgüdümüne sokarız” düşüncesiyle. Doğrusu, bunların tümü Anayasaya aykırı düşen çözümlerdi. Bir de Dünya Bankası ayrıca İstanbul İETT'nin durumunu ele alan bir öneri geliştirdi. İstanbul'daki tüm ulaşım sorunlarını gidermek için, “Ulaşımı geçici olarak rahatlatmak için otobüs kredisi veririm size. Size bunu veririm, ama pasoyu kaldıracaksınız. Subaylar, polisler bedava gidiyor ya, bu kalkacak. Öğrencilere indirim belli saatlerde olacak” gibi, kendi verdiği kredinin geri ödemesini sağlamak için, böyle birtakım öneriler geliştirdi. Bu arada İSKİ fikri buradan çıktı. O zaman, İsvan, “Ben buna karşıyım. Siz nasıl karışırsınız?! Ben, size ödeyeceğim onu belediye olarak. Bizim sosyal amaçla yaptığımız indirimlere ne karışıyorsunuz?” dedi. Ahmet İsvan'ın 200 otobüs için istediği krediyi gerçekleştirmedi. Bu tür dayatmalar da vardı.

12 Eylülde böyle bir çözüm buldular. İzmir'de 14 belediye vardı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Peki, bu birlikler modeli sizce nasıl bir modeldi aslında? Yani bunların bulunduğu çözümün dışında, belediye birlikleri modelini nasıl yorumladınız? Çünkü siz, belediyelerin kurumsallaşması konusunda da kafa yormuş bir hocamızsınız.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bu konuda çözüm, o dönemde, ya Anayasa'nın değiştirilmesi ya da Anayasaya uygun biçimde çözüm ollarsak birlikler oluşturulması idi. Bunun bir örneği de vardı: Zonguldak bölge planı yapılırken tartışılmış, hatta orada Zonguldak Belediye Başkanı Hüseyin Öztürk'ün önderliğinde Kozlu, Ereğli, Çatalağzı ve Zonguldak belediyeleri, 4 belediyenin katılımıyla bir **Metropolitan Planlama Birliği** kurdular. Demek ki, 70'li yılların başında bile bunu gerçekleştirmişlerdi. Ama İstanbul'da 28 farklı belediye, İzmir'de de 14 belediye vardı. Onlar hükümlerinden vazgeçmiyorlardı. Sorunun çözümü bu nedenle güçtü. 1580 sayılı Belediye Yasasının öngördüğü birlikleşme gönüllü, daha doğrusu belediye meclislerinin isteğine bağlı olması nedeniyle uygulamaya geçilemiyordu. Buna karşın 40'lı yılların ortalarında Harbiye'de Antakya, Adana ve İskenderun belediyeleri birlik kurarak Harbiye Hidroelektrik Santralini kurup işletmeyi başardılar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Oluşan o gönüllü birliklerden, 1580'e göre kurulan belediye birliklerinden örnek verebileceğimiz olumlu yapılar var mı? Zonguldak örneğini veriyorsunuz. Bu belediye birlikleri modeli aslında iyi bir model miydi sizce?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - O dönemlerde kentleşme düzeyi yüksek olmadığından belki geçerli sayılırdı. Ama kentleşme düzeyi geliştikçe, kentler anakentleştikçe belediyeler o düzeyde bu işleri yürütmek için, ortak sorunları çözmek için bir araya gelmiyorlardı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Niye?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bu anlayış yoktu. İşbirliğine, eşgüdümüne girmeye yatkın değillerdi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Eşgüdüm içine girmenin koşulları ne sizce? Yani nedir, düşünsel değişiklik mi; kültür, eğitim mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii, eğitim sorundur, kültür sorundur. Çünkü birey, çalıştığı alanda kendi egemen olduğunu düşünüyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Egemenlik alanını daraltmak istemiyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Halbuki daha önceleri, örneğin Antakya Belediyesi ve Harbiye şelalesinin döndürdüğü bir elektrik üretimi için bölgedeki dört belediye birlikleştirdi. Bu, Türkiye'de ilkti.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, hangi yıl oldu bu?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yaklaşık 50'li yılların başında ya da 40'lı yılların sonunda. Ama bu, önemli, somut bir gereksinimdi Çukurova belediyeleri için. TEK kurulduktan, Seyhan Barajı üretime geçtikten sonra bu konuda Çukurova işletmesi oluştu ve Harbiye kapandı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yazık oldu.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yazık oldu.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bu örneklerle baktığımız zaman, Cumhuriyet döneminde Türkiye'de bir yerel yönetim hareketi ve belediye hareketinin varlığından söz edebiliyor muyuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Başka ülkelerde yerel yönetim, yerel demokrasi kültürü ve geleneği tarihsel bir süreçten geçmiştir. Ulus-devlet olmadan kent devletleri vardı. Bizde, Osmanlı'da belediyeleşme Tanzimat'la başlıyor. Onun bir gelişim süreci var. Ama hilafetten laik bir cumhuriyet anlayışına geçiş sırasında idare nasıl yapılanacaktı? İlk olarak işe köylerden başlamıştır. 1924 yılında, ilk önce Köy Yasası çıkmıştır. Halen duruyor, dokunmadı bu iktidar. Orada çok önemli bir şey var. Yasa, bugün dahi geçerliliği olan, demokratik ve katılımcı bir yasadır. Ama tabii, özellikle bizim 1950'den sonra, "Demokratikleşme başladı" diyoruz ya...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Siz demiyorsunuz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ben demiyorum.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - "Çok partili seçim" diyorsunuz, öyle mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Çok partili seçim diyorsunuz, demokratikleşme demiyorsunuz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Çünkü demokrasi kültürü yok. Yalnızca seçim ve sandıktan çıkan sonuçlarla demokrasi gerçekleşti denilemez.. Demokrasinin gerektirdiği bilinçli, sorgulayan, düşünen, tartışan, tepki gösteren vatandaş tipi, yurttaş tipi yetiştirilmeden demokrasi olmaz ve olmadığı ortaya çıktı bugün. Hâlâ yüzde 47'yi nasıl aldığı belli olmayan bir iktidar "Her şeyi yaparım" diyor.

Bu yerel demokrasi gerçekte Türkiye'de tüzelkişilik kazanmadan da köylerimizde ihtiyar meclisi olarak köy işlerini kendileri yönetirlerdi. Cumhuriyetin ilk çıkardığı yasa 442 sayılı Köy Yasasıdır. Bundan 6 yıl sonra da 1930'da 1580 sayılı Belediye Yasası çıkarıldı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bunları nasıl yorumluyorsunuz? Cumhuriyeti kuranların bakışı...

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Cumhuriyeti kuranların bakışı, yerel yönetimleri geliştirme doğrultusunda. Bu kültür yok; ama bu kültürü vereceğiz, seçimlerle alıştıracamız onları. 1930 yılında çıkarılan Belediye Yasası, kadın-erkek eşitliğine ilk olanak tanıyan ve kadınların da seçme-seçilme haklarını veren bir yasal düzenlemedir. Yasa bu kadar demokratik ve çağdaş, o zamana göre de çok ileri.

Bunun yanında, Umumi Hıfzısıhha Yasası var; o da 1930 yılında çıkmış.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bunu niye önemsiyorsunuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Şu açıdan önemsiyorum: Bir kez, kentte ve kırdaki kamu sağlığını korumak ve birtakım önlemler öngörmek yoluyla bu sağlıklı kentleşmeyi, sağlıklı yaşamayı içeren bir yasa. İnanır mısınız, kent planlamasıyla ilgili ilk düzenleme oradadır.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Umumi Hıfzısıhha Kanununda.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet. Umumi Hıfzısıhha Yasası, konutla ilgili olarak Türkiye'de bir mesken idaresi kurulması öngörülmüştür. Kent planlamasının uygulanmasında dikkate alınacak konular arasında, gayrisihhi, sağlığa aykırı yapılar, kuruluşlarla ilgili ilk düzenleme bu yasadadır.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Mekan kullanımını.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet.

Bir de plançıların söylediği bir söz vardır: “konut bölgesinde barınma dışında amaç dışı bir bina yapılamaz ya da bulunamaz”. Her tür kullanım için yapıların imar planında öngörülen yere gitmesi gerekir. “Planda gösterilen amaca aykırı düşen yapılar varsa, bunun yeniden yıkılıp yapılmasına izin verilemeyeceği gibi, esaslı tadilat ve tamirata da izin verilmez.” hükmü bu yasa da yer alıyordu. Yabancıların deyimi ile 1954 yılında “*nonconforming use*” kapsamında imar planında öngörülenden farklı yapılaşma ya da kullanımlar bu durumdadır. Kaymakamlık stajı sırasında 1954 yılında, İstanbul'da, Mecidiyeköy'de konutların arasında kalmış olan bir koyun ağılı vardı. Bu ağılın başka yere taşınması kararını Belediye 1930 yılında çıkarılan bu 1593 sayılı yasaya göre almıştı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Oysa bizde, İstanbul'un göbeğinde patlamalar oluyor ve ölenler oluyor. O zamanlar öngörülen hükümlere bakın, şimdi yaşadığımız olaylara bakın!

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yani o zamanın yöneticileri, iyi kentler kurmak, özellikle de örnek bir başkent kurmak için gerekli önlemleri düşünmüşlerdi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Peki, ne zaman bu politika terk ediliyor? Bu, sağlıklı yerel yönetim hareketinin hukuksal altyapısı, kurumsal altyapısı; ama bu politika gelişmiyor mu daha sonra?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Eskiden atanmış belediye başkanları olurdu. İstanbul'da, bugün organik bir bağ yok; ama belediye sınırları il sınırlarıyla çakışıyor. Eskiden, 1956 yılına değin İstanbul Birleşik İdaresi vardı; yani vali, aynı zamanda belediye başkanıydı. Ayrışma 1956'da oldu. Daha doğrusu, Demokrat Parti geldikten sonra çalışmalar başlamıştı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yalnızca İstanbul mu?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ankara'da da bu vardı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yani birleşik kent yönetimi.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet. Ankara'daki de vali Nevzat Tandoğan'ın valiliği dönemine rastlar.

Niye bunları söylüyorum? Yani çözümleri böyle düşünmüşler. Tabii, tek parti döneminin kimi konulara egemen olması isteniyordu. Ama çok partili düzene geçildikten sonra belediyeler zaman içinde tümüyle bu tür imar yolsuzlukları içine girdi. Ama 80'den sonra bu doruğa çıktı. Ben, müsteşarlık dönemimden anımsıyorum, bu imar yolsuzlukları o yıllarda da yapılırdı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Müsteşarken, siz ne yapıyordunuz bu tür olaylar karşısında? Yetki de sizdeydi o zaman. Göreviniz kaç yıl sürdü hocam?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Danışmanlıkla birlikte 1974 Mayısından 1975 Temmuzuna değin Bakanlıktaydım.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Niye, siz mi bıraktınız?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Hayır, attılar. Atmadılar da, fakülteadaki görevime iade edildim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Niye?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - CHP'li bir bakanın yerine Adalet Partili bir bakan geldi, Nurettin Ok. Daha önceden tanıştığımız bir kişiydi. "Ben istifa edeyim" dedim. Çünkü biz, İller Bankasının birtakım yabancıların etkisinde kalmasını önleyici düzenlemeler yapmıştık. "Ayrılmayı düşünüyorum" dedim, önceki CHP'li bakan Ali Topuz'a. O da "Bırak, onlar görevden alsınlar. Cevat Geray gibi bir müsteşarı görevden almanın sorumluluğunu onlar yüklensinler" dedi. Üstelik, "Ben partinin değil, devletin müsteşarıyım" diyordum. Böyle olması gerekir. Hatta bir arkadaşımın kardeşi Aydın Saraç ile bir gün aramızda bir görüşme geçti. Mülkiyeliler Birliğinde rastladık. "Müsteşarım, sağ ol. Ben gelmek istiyorum" dedi. Ben de "Tabii, kapımız herkese açık" dedim. "AP'lilere de mi?" dedi, "Evet" dedim, partinin değil devletin müsteşarıyım" dedim. Ondan sonra gelmedi. "Ben devletin müsteşarıyım" dedim. Belki kalabilirdim, ama onlar kendi adamlarını getirmek istemişlerdi. Demirel'in bir sınıf arkadaşı müsteşar olarak oraya atandı. Önemli değil.

Orada şunu gözlemledim: Orada da merkezdeki bürokrat plancıların şu ya da bu biçimde etki altında kalıp, planları onaylama ya da onaylamama yoluyla çıkar sağlamaları söz konusuydu; fakat bunu bir türlü belgeleyemedim. İzmir caddesindeki bir büronun adı geçiyordu. Güvenoyu alamayan İrmak hükümetinin Bakanı Selahattin Babüroğlu da bu konuda çok duyarlı idi, fakat o da kısa süren bu ikinci Bakanlığında bir sonuca erişemedi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Peki, ne kadar sınırlandırabildiniz o zaman bunu? Örneğin, bir müdahaleniz oluyor muydu sizin müsteşar olduğunuz dönemde?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Benim en çok üzerinde durduğum, bu örgütlerin düzgün çalışması için gerekli yönlendirmelerdi.

İkincisi, o zaman güncel sorun kıyılarıydı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ta 1970'lerin başından söz ediyoruz. Niye kıyıları daha önemli? Türkiye'de hiç turizm diye bir şey yok. Siz niye kıyıları önemsiyordunuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yağmalanıyordu.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Kim yağmalıyordu?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yağmalayan da bireyler. Büyük tesisler biçiminde değil, yazlık, ikincil konut için yapıyorlardı. İlk kez 60'lı yılların başında, Mimarlar Odası Başkanıyken Vedat Dalokay kıyı yağmacılığını gündeme getirmişti. 1972'de İmar Yasasına bazı maddeler eklenmişti: Ek 6-7-8. maddeler. Ek-6'da otopark düzenlemesini yapmak gerekiyordu. Ek 7-8'ler de Bakanlığın kıyılarıyla

ilgili düzenlemeler yapmasını öngörüyordu. Bu konularda herhangi bir çalışma yapılmadığını öğrendim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yağma devam ediyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Devam ediyor.

Bakanlık müfettişlerini bölgelere göre görevlendirdik “Kıyılardaki, kaçak yapıları saptayın, bize raporunuzu verin” dedik.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Tüm kıyılarda mı?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet tüm kıyılarda. Tüm kıyılara ilişkin olarak kaçak yapılaşma raporları geldi. Onun üzerine ne yapılabilirdi? Ali Topuz Bey kıyıların 200 metrelik alanları içinde tüm yapı yapılmasını bir genelge ile durdurdu. Özel olarak da İstanbul’da bir başka olay vardı: Deliyunus Projesi. Terkos Gölü’nün çevresini imara açıyorlardı. Durumu saptamaları amacıyla, Müsteşar Yardımcım Melih Doğan’ın Başkanlığında Bakanlıklararası bir kurul oluşturarak yerinde incelemeye yolladık.

O arada, Hürriyet gazetesi de Deliyunus’ta iki konut için kupon dağıtmaya başlamıştı. Gazetenin Genel Yayın Müdürü Nezih Demirkent arkadaşım. Durumun yasalara aykırı bir girişim olduğunu söyledim. Bu yasadışı bir projeyi desteklememesini rica ettim. O da “Ama şimdi kupon dağıtmaya başladık. İkinci kuponu dağıtmayız, keseriz” dedi. “Tamam” dedik. Ali Topuz beye, “İstanbul’a gidiyorsunuz, onlarla bir konuşun. Hürriyet gazetesine karşı bir girişimde bulunmuyoruz, ama imar yasaları çiğneniyor, anlatın onlara” biçiminde bir öneride bulundum. O da konuşmuş patronlarla. Ama tam bu sırada ikinci kuponları da dağıtmaya başladı Hürriyet gazetesi. “Nezih, sen sözünde durmadın. Bak, biz de seni bekledik, genelgeyi bir zamanlama yaptık, bekledik onlar da kendilerine çekidüzen verecekler diye. “Kardeşim, orada plan değişiklikleri var, yolsuzluklar var. Onun üstüne gideceğinize...”deyince Nezih’e, “Nezih, kardeşim, sen gazetecisin. Elinde bilgi varsa, kim, hangi konuda ne yapmışsa, bildir, biz de üzerine gidelim” dedim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Elinizde yetki olduğu zaman, bunlara müdahale edebiliyorsunuz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Onun dışında, sizin bilginize, birikiminize, yerel yönetimler, yönetenler, seçilenler ne kadar itibar ettiler meslek yaşamınız boyunca? Daha doğrusu, bilime itibar edildi mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bilime itibar edilmedi. Türkiye’nin en büyük yanlışlığı bundadır. Ama YÖK’ten sonra, bilim adamı sıfatını taşıyan pek çok kişi de bunlara fetva veren olumlu yaklaşımlar içinde oldu. Doğrusu, bilimin gereklerini her zaman, her yerde söyledim, yazdım. Ama en yalnız değildim, Ruşen Keleş ile Fehmi Yavuz hocamız da baştan itibaren hep bunları yazıp söylüyorlardı. Bunların etkisi olmuyor. Yeni yetişen plancılar, mimarlar sürekli bizim söylediklerimizi dinliyorlar; ama bir şey yapamıyorlar. Meslek odalarımız yargı yoluyla büyük çaba gösteriyorlar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, birkaç şey sorayım size. Ne tür kaygılar içindediniz? Bunca deneyim, bunca birikim, bunca gözlem, ülkemizin kentleri, ülkemizin belediyeleri, yerel yönetimleri bir noktaya da gelmiş. Tüm bu tabloya baktığımız zaman ne tür kaygılar taşıyorsunuz? Daha doğrusu, kaygılı mısınız?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Niye?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Kentlerimiz elden gitmiş bir kez.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yok mu elde kalan kentimiz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Örnekler çok az. Bir kesimde tarihi doku korunmuş, öbür tarafta yeşil korunmuş kentlerimiz yok değil. Genelde tümüyle kentlerimiz bir talan ya da yağma düzenine uğramış. Olumsuz bir insan değilim, ileriye dönük her zaman iyimser şeyler söylemek durumundayım; ama doğrusu, bu duruma gelinmesi iki açıdan da beni düşündürüyor. Teslimiyetçi, bağımlı, AB'nin ve ABD'nin dayatmalarına açık bir durumdayız. Bence, "Memleket elden gidiyor" sözü çok abartma değil. Tarım toprakları, kıyılar, ormanlar peşkeş çekiliyor yerli yabancı para sahiplerine. Bunlara bir "Dur" demek gerekiyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Biliyorsunuz, Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği gerekçeler çerçevesinde, Tapu Yasasının 35. Maddesini, Köy Yasasını yeniden değiştirmek üzere tasarımı Parlamente'ye indirdiler, görüşecekler. Bu kez Anayasa Mahkemesinin iptal edemeyeceği bir biçim geliştirmeye çalışıyorlar. Binde 5 sınırlamasını, imar planı olan yerlerde binde 10 diyerek bazı planlar geliştiriyorlar. Anayasa Mahkemesinin kararları da satışları engellemiyor ki; yürütmeyi durdurmadıkça, bir karar veriyor, satış o arada sürüyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Özellikle o Sevda Tepesi...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Arap şeyhine satıldı.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Denildi ki, "Bu iki yasa arasında, iptal olunana kadar hakkı müktesep oluşturuyor." Özal bunları yaptı. Yani "Bu öyle bir konu ki, eğer uygulanırsa, giderilmesi, onarılması olanaklı değil; öyle konular var" dedik. Eskiden Yalnızca Danıştay verirdi ya yürütmeyi durdurmayı, artık Anayasa Mahkemesi de bunu uyguluyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Siz yine de "Kaygılarım iki noktada yoğunlaşıyor" diyorsunuz. "Kentlerimiz elden çıktı" diyorsunuz. Bir de "Yabancılara mülk satışı beni kaygılandırıyor" diyorsunuz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Buna ek olarak, kırsalda müthiş bir kopuş var, üretimden uzaklaşma var. Türkiye ekonomisi bundan da etkileniyor. Artı, işsizlik artıyor, göç hızlanmış oluyor. Bu göçün, zaman içinde, dengeli biçimde olması gerekir. Ama tarımdan, üretimden kopan köylü köyünü bırakıp büyük kentlere, özellikle de İstanbul'a gidiyor. Burada güdülen tarım politikaları da bunu özendiriyor. Tarımdan kopuş artınca, işsizlik artınca, açlık sınırı altında olan, yoksulluk sınırı altında kalan köylüler göçmek zorunda kalıyor. "Bunların sayısı oransal olarak azaldı" diye istatistiklerin yayınlanması yanıltıcı oluyor. Halbuki köyde işsizlik azalması, gerçekte onların göç etmesinden kaynaklanıyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ama bu arada kentsel yoksulluk büyüyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Kentsel yoksulluk da büyüyor. Kente uyum sağlanamıyor, yani kente gelen adam kentli olmuyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bu kentli olma olayı nasıl olacak hocam?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bir kez, genel kararlar almak gerekiyor. Dengeli bir yerleşme, dengeli kentleşme, dengeli toplumsal, sosyal, kültürel gelişme için, bölgelerarası dengesizlikleri gidermek için planlar geliştirmek gerek. Niçin İstanbul bu kadar büyüsün, niçin Trakya'nın güzelim toprakları başka kullanımlara açılın?! Gerçi, dışsal ekonomiler nedeniyle bu oluyor. Endüstri yerleşmesi kararları denetim altına alınmalıdır.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yani kentleşmemiz biraz da dış dinamiklerin zorlamasıyla mı böyle gelişiyor sizce?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii. Artı, “İstanbul dünya kenti” diyerek bir hava yaratılıyor. Nüfusunun yarısından çoğu gecekonduarda yaşayan bir kentin bu işlevleri yüklenmesi olanaksız. Geçenlerde birisi dedi ki -belediyeçiymiş- “İstanbul'da denizi görmeyen insanlar yaşıyor.” Bu kadar korkunç. Ankara'da da Çankaya'yı görmeyen ya da Kızılay'ı görmeyenler var. Tarımdaki bu kırsal gelişmenin dengeli biçimde, verimi arttıracak biçimde düzenlenmesi, politikaların geliştirilmesi gerekirken ABD, IMIF ve AB'nin dayatmalarıyla tarımdan destek çekiliyor, çiftçi üretimden kopuyor. Türkiye'nin bir başka derdi de, hâlâ feodal yapı var, şeyhlik düzeni var, ağalık düzeni var. Bunlar giderilecek ki köylü özgürleşsin, ekonomiyle tümleşsin.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yani 2008 yılında, 21. Yüzyılda, “Türkiye'de toprak reformu halen gündemdedir” mi diyorsunuz?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet, tabii.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Feodal düzen tasfiye edilmemiş.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Edilmemiş.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Nasıl edeceğim; toprak reformu yaparak.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii, başka kalkınma araçları da var. “Dengeli kalkınma bölgeciliğe yol açar” dediler. 80'den sonra bölge planlaması yapılmadı. Buna karşılık, bölgecilik, hatta PKK savaşı başladı. GAP dedik. GAP'tan istenilen ölçüde yararlanılamıyor ki. Biliyorsunuz, tuzlanma...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Konya'da da başladı.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Konya'da da başladı, orada da başladı. Memlekete sahip çıkmıyoruz; topraklarına, olanaklarına, zenginliklerine sahip çıkmıyoruz.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Sizce, nasıl bir ülke Türkiye? Nuri Bilge Ceylan', “Büyük bir tutkuyla sevdiğim yalnız ve güzel ülkeme adıyorum” dedi ya aldığı ödül için, o anlamda soruyorum.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Yöneticilerimiz bu duyarlılığı, bu olgunluğu gösteremiyorlar.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ama sonuç olarak, ülkemizin 50'lerden sonra sürüklendiği bir sürecin sonucu mu bu yöneticiler bizi yönetiyor, nedir?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Gayet tabii.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - 12 Eylül sonrası.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - 1950'den sonra dışa bağımlılıkla birlikte karşı devrim başlamıştı. O günlerden bu yana böyle olmuştur. 12 Eylül bizi bugünlere getiren önemli bir aşama olmuştur. Eğer öz benliğimizi dikkate alırsak, toplum olarak çok güçlü bir ülkeyiz. Kurtuluş Savaşı vermiş bir ülkenin yarattığı devrim, Atatürk devrimleri hâlâ daha o kadar sağlam ki, görüyorsunuz, yargıyı yasama yoluyla etki altına alıyorlar, üniversiteyi ve tüm özerk kuruluşları etkisizleştirme yolundalar. Buna karşın, yine de birtakım güçler bu ülkeyi doğru yola yöneltme konusunda büyük bir bilinçlilik gösteriyor. Bunu söylerken, kötümserliğimi ortaya koymuyorum. Aksine, iyimserim. Gelecekte muhakkak bunları aşacak güçteyiz. Ama şimdi o düzeye gelmiş ki, dış etkiler özellikle, AB'nin de bizi borçlandırarak sömürme ve müşkül durumda bırakma siyaseti sürdürmesi yüzünden ekonomi dışa bağımlı durumdayız. PKK'yı niye desteklemiştir Amerika? Bu kadar da masraf yapıyoruz oraya.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Bölge planı çalışmaları o zaman yürütülseydi, belki PKK diye bir sorun çıkmayabilirdi, değil mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Çıkmazdı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Başka bir olağanüstü gelişme olmazsa, 2009 seçimlerine gidiyoruz, yerel seçimlere gidiyoruz. Bu 2009'a giden süreçte nasıl bir süreç yaşıyor Türkiye?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bugünkü işbaşındaki iktidarın o seçimlerde tüm yerel yönetimleri ele geçirme gibi bir çabası olduğuna inanıyorum. Görülüyor bu, hatta seçim yatırımları başladı Güneydoğu'da, Diyarbakır'da. Bir paket açacaktı da, şimdiye kadar niye bekledi?

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Kentleşme diye baktığımızda, bu yerel yönetim seçimlerinde hangi sorunlar ön plana çıkmalı sizce? Türkiye kentleşmesi, kentleşme hareketi denildiği zaman, neler ele alınmalı, konuşulmalı?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii, tüm sorun, kentleşme özellikle dış ve iç etmenlere bağımlı olarak geliyor. Onun yarattığı sorunlar o kadar çok ki, bunları çözenin tek yolu, güçlü bir belediyeçilik anlayışının yaşama geçirilmesi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Var mı böyle bir umut?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Umut yoksa da, bu yanlışlıklar ortaya konulmalı; bu talan düzenini nerelerde aksıyor, belediyelerin rolleri neler, bunlar ortaya konulmalı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, 2009'a girerkenki yerel yönetimler konusunu konuşuyorduk.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Burada birtakım noktaları ön plana çıkarmakta yarar var.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Onlar neler hocam?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bir kez, belediye başkanlarının ve yönetimlerinin, kendisine oy verenlerin değil; aynı zamanda oy vermeyen kesimlerin de başkanı olduğunu bilerek hareket etmesi gerek.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Nasıl olacak bu? Şimdiki belediye başkanları ve meclis üyeleri nasıl, "Evet, ben bu kentin temsilcisiyim, yalnızca bana oy verenlerin değil" diyecekler? Bir taraftan hep rant, rant, rant diyorsunuz. Tümü böyle bir koşullanmayla yerel yönetimlere geliyor.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - İkincisi, şimdiye kadar tutulmuş olan yolun yanlış olduğunu, yapılmış yanlışlıkları ortaya koymak kadar, yolsuzluklar üzerinde halkı aydınlatmak ve halka, birtakım belediyelerin ve Hükümetin yaptığı gibi, sadaka dağıtırcasına birtakım sözde desteklere kanmaması gerektiğini anlatmak. Sorunun, geçim derdini çekenlerin daha iyi gelir sağlayıcı ya da işsizlerin işlendirileceği bir yönetim biçiminde olduğunu anlatmamız gerek. Kolay değil. Bugünkü muhalefet partilerinin halka bunu anlatmaları ve buna uygun politikalar üretmeleri gerekir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - "Halka balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek gerekiyor" diyorsunuz.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Evet.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ama bir taraftan da görüyoruz ki, Türkiye'nin dış borcu 420 milyar dolara çıkmış.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Bunları anlatacağız. Bunların bizim için onur kırıcı olduğu kadar, bizi zorluğa soktuğunu anlatmamız gerek.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Yani kentlerimizi kurtarmak, yaşanabilir kılmak için, aslında yeni bir mücadelenin eşiğindeyiz. Sizin dediklerinizden bunu anlıyorum. Öyle mi?

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Tabii. Bu mücadele sürecek; ama hiç olmazsa halkla birlikte hareket ederek, onların gerçek çıkarlarının nerede olduğunu anlatabilmek gerekiyor. Bu bilinci, bu aydınlanmayı yaratmak gerekiyor. Tabii, bunlar yapılırsa, halkımızın sağduyusuna hâlâ inanıyorum ben. Sağduyusu derken, iyiyle kötüyü ayırt etmek, yolsuzla dürüstü ayırt etmek, buna inanıyorum.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hocam, zaman ayırdınız, yordum da sizi birazcık. Çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. CEVAT GERAY - Ben de teşekkür ediyorum.